

THE SECESSION PAINTINGS ILLUSTRATED IN THE PALACE OF CULTURE FROM TÂRGU MUREȘ

Cristiana Puni

Phd., "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract: The inside of the palace is decorated with a series of murals paintings representative of the Hungarian Secession designed by the artists from Gödölo colony: Körösfő Kriesch Aldár, Nagy Sándor, Thoroczkai Wigand Ede și Roth Miksa, they had combined fashionable trends from that era by calling the Japanese art, medieval and Byzantine art resulting in an asymmetrical space full of decorations. The main feature of these paintings is that the plans are confused and surface is dematerialized by the 2dimension feature of the surface. In the works with human figures, the hieratism seen in an isolated manner, creates a harmonious atmosphere that garnishes the compositions. The inside decorations is much more complex and much richer than the one from the outside of the palace, characterized by linear, rhythmic and repetitive forms. The mural paintings follow faithfully the characteristics of symbolism exploring a rich and varied repertoire of vegetal and animal figures.

Keywords: Hungarian secession, mural paintings, symbolism, Târgu Mureș, Palace of Culture.

Palatul Culturii reprezintă una din cele mai importante edificii istorice din centrul Târgu Mureșului, datorită valorii sale arhitecturale, a mesajului istoric și spiritual. Edificiul a fost proiectat de către arhitecții Jakab și Komor, fiind considerată o operă de marcă a orașului din acea perioadă, reprezentativ pentru stilul secesion. Acest ansamblu arhitectural uimește prin grandoarea elementelor de influență stilistică a perioadei romantice, dar în același timp reflectă condițiile momentului, adică legătura dintre formă și conținut care s-a inspirat din manifestările artistice europene ale epocii, anume perioada Art Nouveau.¹ Modelul spre care a evoluat stilul palatului se traduce prin structuri expresive și originale care definesc arhitectura târgumureșeană ca una plină de personalitate și independentă într-o oarecare măsură de *Art Nouveau-ul* din Europa.

Interiorul palatului este ornamentat cu o serie de picturi murale, reprezentative secesionului maghiar, fiind lucrate de artiștii coloniei de la Gödölo: Körösfő Kriesch Aldár, Nagy Sándor, Thoroczkai Wigand Ede și Roth Miksa², care combină tendințele la modă în epocă, prin apel la arta japoneză, medievală și bizantină rezultând un spațiu asimetric și plin de decoruri.

Principala caracteristică a acestor picturi constă în faptul că planurile se confundă și formele sunt dematerializate prin bidimensionalismul suprafeței. În lucrările cu figuri umane hieratismul văzut în mod izolat creează o atmosferă armonioasă care înseninează compozițiile. Decorația de care se bucură interiorul este mult mai complexă și mult mai bogată decât cea realizată pentru exteriorul palatului, caracterizându-se prin forme lineare, ritmice și repetitive. Ornamentația murală urmărește cu fidelitate caracteristicile simbolismului, mergând pe un bogat și variat repertoriu vegetal și animalier.

¹ Ailincăi, Airina, *Influența secesionismului în Transilvania și Banat în arhitectura și artele decorative*, Teză doctorat, p. 10

² Traian Dușa, *Palatul Culturii din Târgu Mureș*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2008, p. 14.

Holul mare al palatului este împânzit cu decorația tavanului și a intradosului arcașelor transversale ce te introduce în atmosfera orientală prin gama cromatică. Pictura ornamentală a fost concepută de Körösfőy Kriesch Aldár și prezintă elemente stilistice din gama variată a iconografiei *Art Nouveau*: motive florale și vegetale.³ Aceste motive deja evaluate ale stilului se prezintă într-un spirit aerat din punct de vedere stilistic, cu un caracter elegant și sinuos determinat de mișcări ondulate și flexibile. Interesul pentru plante lungi, tulpini și flori, muguri și boboci justifică alegerea ca modele pentru frumusețea lor, cât și pentru liniile șerpuitoare ce oferă artistului posibilități multiple de expresie ale liniei.⁴ Mergând pe stilul organic, plantelor li se acordă o mare importanță fiind redată parcă în creștere și în același timp parcă prelingându-se pe pereții clădirii. Motivele se ondulează într-un ritm perfect creând un ansamblu decorativ uimitor, ce impresionează de la prima privire, în stilul *Art Nouveau*.

Gama cromatică este și ea foarte variată, surprinzând prin contrastele puternice pe care se bazează. Dominant este tonul de verde și auriu, după care se remarcă albastrul și violetul. Toate culorile acestea fiind saturate reușesc să se impună mult mai ușor datorită energiei pe care o transmit. Frescele, în număr de zece se constituie ca piesa de rezistență a decorației holului, fiind realizate în tehnica *fresco buono*.⁵ Scenele se inspiră din tradițiile turco-orientale, culturi de mare interes la acea epocă pentru poporul maghiar. Acest model a fost filtrat prin folclorul local, ceea ce îi conferă o coloratură plastică locală. Prin urmarea arta orientală a avut un rol major în conceperea decorației prezente în cadrul palatului. Panourile murale din aripile laterale sunt realizate de membrii școlii de la Gödöllő, după planurile lui Körösfőy Kriesch Aldár. Sursa de inspirație pentru aceste scene a fost folclorul local, astfel multe dintre acestea reprezintă episoade din viața cotidiană transilvăneană. Prin diversificarea motivelor populare, folclorice și etnologice aceste picturi murale aduc o atmosferă eclectică, iar prin încărcare aduce a teama de vid caracteristică artei tibetane, chineze și japoneze.⁶

Majoritatea picturilor prezintă scene pastorale, cu țărani ilustrând specificul popular local. Aceste compoziții se identifică cu *arta 1900* din întreaga Europă prin limbajul stilizat al desenului, prin contrastul liniilor drepte cu cele curbe, prin bidimensionalismul suprafeței care crează atmosfera unei lumi ireale. La această fluidizare a formelor contribuie și drapajul vestimentației care formează cute paralele curgătoare ce păstrează funcția liniei ca dătătoare de viață.

Grupurile de personaje păstrează linia hieratică de reprezentare, iar adâncimea compozițională este redată de succesiunea planurilor, perspectiva fiind ignorată. Pe lângă figurile umane, apar în scene și motive zoomorfe sau elemente arhitecturale care să completeze peisajul natural. Nu doar din acest punct de vedere aceste picturi sunt în notă cu *Art Nouveau*, ci și prin paleta cromatică energică și expresivă, care dă viață întregului grafism. Culorile fac legătura cu fondul local prin ilustrarea portului popular într-o bogată ornamentație. Este evident că accentul este pus pe valoarea intrinsecă a culorilor, dar și a liniei care conturează forma figurilor și care

³ ***, *Art Nouveau*, Editura Grange Books, Rochestre, 2002, p. 14.

⁴ Stephen Tschudi Madsen, *Art Nouveau*, București, Editura Meridiane, 1977, p. 60.

⁵ Traian Dușa, *op. cit.*, p. 58.

⁶ *Ibidem*, p. 59.

prin limbajul curbilinear apare ca potențând valorile culturale transilvănene.

Fig. 1. Kőrösfőv Kriesch Aldár. *Jertfa*, holul palatului.

De mare valoare artistică sunt și principalele două panouri murale, care flanchează intrarea principală a Sălii de spectacol. Dimensiunile considerabile ale celor două fresce permit o expunere narativă a compoziției. Scena din latura dreaptă, intitulată *Jertfa* (fig.1) ilustrează momentul unui ritual păgân de pregătirea a unei jetrfe. În centrul compoziției se află un mag care desăvârșește ritualul, iar în jurul lui se află un grup de zece personaje, care la rândul lor îndeplinesc o anumită funcție în desfășurarea ritualului. Grupul de personaje cuprinde atât femei, bărbați cât și copii, reprezentați

în diferite poziții care aduc compoziției un aer încărcat, dar și o alternare între forme. Scena alegorică este inspirată din mitologia maghiară. Această scenă ilustrează un ritual păgân de înlăturare a zeităților rele. Inspirația vine din zona orientului, sugerată prin cromatica bogată în tonuri saturate. Albastrul prezent în mai multe nuanțe, are rolul de a supune spiritele, având calitatea de culoare sacră utilizată în magie.⁷ Prezența magului ilustrat în figura bătrânului accentuează caracterul de gravitate al scenei, iar prin atributul bărbii acesta exprimă puterea și integritatea. Un alt simbol prezent constă în numărul de personaje reprezentate, anume douăsprăzece, o cifră cu încărcătură simbolică, ce exprimă ideea universului în mișcare, făcând legătura dintre spațiu și timp, reprezentând produsul celor patru puncte cardinale cu cele trei niveluri ale lumii. În fundal, apare sub o plastică stilizată un arbore, care face aluzie la arborele vieții în acest context alegoric.

Simbolurile creează o atmosferă tensionată, una specifică desfășurării unui ritual în care se aduce o jertfă. Ceea ce accentuează această atmosferă severă, mistică este și ridicarea mâinilor de către cele două personaje feminine din spatele magului, dar acest detaliu poate fi și o rezolvare compozițională ce echilibrează structura picturii.

⁷ Florentin Popescu, *Dicționar de mitologie orientală*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2005, p. 10.

Fig. 2. Kőrösfőv Kriesch Aldár, Menestrelul, holul palatului.

În ceea ce privește panoul mural din partea stângă, *Menestrelul* (fig.2), acesta este mult mai aerist, grupul de personaje fiind mai răsfirat decât în panoul precedent. Centrul compoziției este dominat de un personaj masculin, așa zisul rapsod popular, care ține în mâinile sale o țiteră la care parcă interpretează cântece străvechi. În jurul lui, cuprinși de evlavie muzicii sunt aliniate celelalte figuri umane, de la copii la bătrâni, de la femei la bărbați, iar în colțul stâng al lucrării se află un grup de doi îngeri reprezentați cu spatele. Întreaga scenă se desfășoară într-un cadru natural, imaginat în aceeași maieră ușoară, evitându-se încărcarea cu motive organice.

În ceea ce privește pictura interioară, aceasta uimește prin universul simbolic pe care îl prezintă privitorului. Temele ilustrează balade secuiești, maghiare chiar și românești printr-un stil narativ, ce îmbină în compoziție elemente folclorice cu cele mitice.

Fig. 4. Școala din Gödöllő, Miorita, holul palatului.

1840. Ecaterina Varga a fost numită *Doamna Moșilor* și a înaintat o serie de petiții și cereri Guvernului Transilvaniei pentru a rezolva problema drepturilor românilor. Acuzată de instigare, Ecaterina Varga a fost arestată pentru cauza românilor și a stat în închisoare o perioadă de timp, după care exilată în satul său natal. Chiar dacă pictura nu abundă în simboluri bazându-se pe fapte reale, este de mare însemnătate pentru ceea ce simbolizează dreptatea și

A fost acordată o mare atenție vestimentației personajelor prin ilustrarea detaliată a ornamentelor până în cea mai mică măsură. Întregul proces se desfășoară în natură, într-un peisaj deloc încărcat.

Fig. 3. Școala din Gödöllő, Arestarea Ecaterinei Varga, holul palatului.

Una din picturile reprezentative pentru poporul român este cea care o reprezintă pe Ecaterina Varga (fig.3). Scena redată de artist o prezintă pe nobila maghiară în momentul arestării, când cei doi jandarmi o țin de ambele mâini în fața preotului care privește satisfăcut. Povestea acestei eroine este ilustrativă pentru lupta drepturilor românilor din Munții Apuseni. Ecaterina Varga nereușind să rezolve o problemă legală la Brașov a decis să se adeseze Curții Imperiale de la Viena, care nu a arătat disponibilitate, casând cazul. Astfel, ea a decis să țină partea iobagilor români în privința drepturilor lor, imediat după

lupta pentru cauza poporului român, având nuanțe romantice. Valoarea lucrării stă în semnificația acesteia ascunsă de poveste, de destinul unei eroine trădată chiar de un alt luptător pentru libertățile românilor, Andrei Șaguna. Tema amintește de romantism, de exaltarea sentimentului național pentru libertate și dreptate. Simolistica eroului constă în legătura pe care o face între valorile terestre și cele cerești având rolul războinicului învestit cu curaj, forță și îndemânare dând dovadă de inteligență animată de o pasiunea spirituală.⁸

Un alt ciclu de fresce care ilustrează mitul popular (fig.4), este reprezentat de un grup format din trei picturi dezvoltând o temă pastorală, inspirată din versiunea baladei Miorița care circula pe Valea Gurghiului. Una dintre scene îl reprezintă pe ciobanul moldovean alături de oile sale, apoi scena următoare este cea a celorlalți ciobani: cel vrâncean și cel ungurean care prin atitudinea lor îngândurată demonstrează crima înfăptuită. Aceste două picturi sunt individuale prin compoziție, dar legate din punct de vedere al subiectului abordat.

O altă scenă cu același subiect folcloric, cu o puternică încărcătură simbolică pentru etnografia ardelenescă este pictura care ilustrează un grup de femei îmbrăcate în portul popular. Alegerea figurii feminine se datorează faptului că aceasta simbolizează energia susținută de curaj, ideal și bunătate.⁹ Principalul simbol al femeii este cel de sursă a vieții, această valoare i-a fost atribuită încă de la primele reprezentări ale sale fiind astfel comparată cu frumusețea divină. Personajele fac parte din mai multe stări sociale, cum demonstrează vestimentația avută, iar contextul este unul de sărbătoare.

Fresce simbolizează valorile umane, calitățile sufletului și grija pentru spiritualitate a omului. Cromatica utilizată este inspirată din picturile lui Gustav Klimt, creând o tensiune vizuală prin contrastele utilizate. La aceasta se adaugă influența locală a viziunii cromatice.

Cele două fresce *Jertfa* și *Menestrelul* se diferențiază din acest punct de vedere, *Jertfa* fiind mai greoaie, culorile realizează o atmosferă dramatică și apăsătoare, fiind mult mai saturate astfel contrastul mai puternic apropiindu-se de Nabism. În *Menestrelul* culorile sunt mai palide, domină contrastul cald-rece, iar atmosfera rezultată este una mistică, care induce o stare de liniște și pace. Cu toate că din punct de vedere tematic, cele două opere se completează, din punct de vedere compozițional, acestea dezvoltă o puternică notă de individualizare sau independență. Formele și desenul păstrează aerul secesion, prin serpentinele și liniile șerpuitoare la care artistul apelează pentru configurarea personajelor. Ritmicitatea și simetria este păstrată prin intermediul pozițiilor în care sunt așezate personajele, deasemenea acest lucru este ajutat și de atitudinile și mișcările lor. Personajele sunt legate printr-o linie imaginară, care trece de la unul la altul creând unitate în cadrul compoziției. Inspirația pentru cele două lucrări vine din baladele populare secuiești, astfel scenele capătă alură mitologică.

Frescele se integrează perfect în concepția monumentului, exprimă dinamism și senzitivitate, justificând astfel marele renume al artistului. Ansamblul pictural din interiorul palatului aduce o notă orientală întregului complex, dar și una locală. Marele merit al artiștilor este că au reușit să transfigureze arta orientală pe fondul popular autohton, iar rezultatul a fost conceperea unei opere eclectice la care s-au adăugat influențele curentelor europene, în special cel reprezentativ pentru valoarea cromatică.

După cum am văzut, frescele surprind elemente simbolice menite a releva o lume a misterelor, a tradițiilor populare. *Art Nouveau*, ca un stil *sinestezic* a încercat să combine literatura cu artele vizuale rezultând povești expresive transpuse pe suprafețe plane. Această artă a simbolului a fost preluată și de *Secessionul maghiar* care a reușit să surprindă într-un aranjament plastic-decorativ baladele aflate în circulație în imperiu, în special cele din zona Transilvaniei specifice maghiarilor, secuilor și românilor. Pluralismul motivelor simbolice este dovada importanței pe care ele au căpătat-o în această perioadă în care națiunile își căutau o

⁸ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, 2009, pp. 376-377.

⁹ *Ibidem*, p. 378.

identitate proprie. Atât din punct de vedere compozițional, cât și estetic frescele din interiorul Palatului sunt ilustrative pentru secesionul maghiar, care se afla la maxima sa înflorire în perioada respectivă în Transilvania.

BIBLIOGRAPHY

1. ***, *Art Nouveau*, Editura Grange Books, Rochestre, 2002.
2. Ailincăi, Airina, *Influența secesionismului în Transilvania și Banat în arhitectura și artele decorative*, Teză doctorat.
3. Dușa, Traian, *Palatul Culturii din Târgu Mureș*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2008.
4. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, 2009.
5. Madesn, Stephen Tschudi, *Art Nouveau*, București, Editura Meridiane, 1977.
6. Popescu, Florentin, *Dicționar de mitologie orientală*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2005.